

"וערפו שם את העגלה בנחל"

נח"ל ראשי תיבות נ'וצר ח'סד ל'אלפים: כפרה על התנתקות האדם מאלופו של עולם

בפרשתנו פרשת שופטים אנו למדים על עגלה ערופה שהיא אחת מתרי"ג מצוות, כמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מצוה קפא): "מצוה קפ"א היא שצונו לערוף העגלה, כשנמצא בדרך הרוג ולא נודע מי הרגו". והנה הם הפסוקים בתורה (דברים כא-א):

"כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה נופל בשדה לא נודע מי הכהו, ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל, והיה העיר הקרובה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר... וערפו שם את העגלה בנחל... ונגשו הכהנים בני לוי... וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל, וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועיינינו לא ראו, כפר לעמך ישראל אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ונכפר להם הדם".

והנה מבואר ב"דרך פקודיך" (הקדמה ג אות ה) שכל מצוה שאי אפשר לקיים בפועל, צריך על כל פנים למצוא טעמים ורמזים היוצאים מן המצוה כדי לקיים את המצוה במחשבה, ועל ידי זה יחשב כאילו קיימנו המצוה בפועל. הנה כי כן ראוי להתבונן, מהו הענין שצוה הקב"ה לערוף את ראשה של העגלה. זאת ועוד, מדוע הקפיד הכתוב לערוף את הראש דוקא בנחל ככתוב: "וערפו שם את העגלה בנחל".

יעקב אבינו נפרד מיוסף בפרשת עגלה ערופה

עוד ראוי להתבונן במה שמצינו בפרשת ויגש, כאשר חזרו השבטים אל יעקב אחרי שנתגלה להם יוסף במצרים כתוב (בראשית מה-כו):

"ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, ויפג לבו כי לא האמין להם, וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דיבר אליהם, וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו ותחי רוח יעקב אביהם". ופירש רש"י: "סימן

מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה, זה שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף. ותחי רוח יעקב, שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו".

איה עט סופר המסוגל לתאר את המחזה האלקי, כאשר יעקב אבינו מובחר שבאבות מלווה את יוסף הצדיק יסוד עולם, בן הזקונים שלו, שאותו אהב מכל אחיו, שהולך בדרכו למלא את בקשת יעקב אביו (בראשית לו-יד): "ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם, לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני, ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר".

נפלאים הם דרכי ה', אותו יעקב שנתגלה בברכתו שבירך את השבטים לפני פטירתו, שהוא רואה ברוח קדשו כל מה שעתיד לעבור עליהם עד ביאת המשיח, הרגיש גם הפעם ברוח קדשו שהוא צריך לשלוח את יוסף לשאול בשלום אחיו, אך עם כל זאת לא גילו לו מן השמים, כי לוי זה הוא בעצם פרידה ארוכה בת עשרים ושתים שנה מבנו האהוב, בבחינה הכנה לקראת ביצוע הגזירה של גלות ישראל במצרים.

יוסף הצדיק החליט לקיים מצות כיבוד אב בלי שום הרהור, על אף שידע היטב כי אחיו שונאים אותו, עד כדי כך שלא יכלו דברו לשלום, והוא עלול לשלם על כך מחיר כבד. הוא יצא לדרך כאשר יעקב אביו מלווה אותו כברת דרך. כך מטיילים להם שני השרפים בדרך שסללו להם מן השמים, והנה מתעורר ביעקב רגש של רוח הקודש ללמוד עם יוסף הפרשה של עגלה ערופה, והוא מגלה לו במצוה זו את כל הביאורים והסודות שלמד בבית מדרשם של שם ועבר.

הנה כי כן ראוי להתבונן מה שנסתבב מן השמים, שיעסקו יעקב ויוסף בפרשת עגלה ערופה כשהלך לשאול בשלום אחיו, אשר כתוצאה מהליכה זו נמכר למצרים כעבד, עד שעלה לגדולה להיות משנה למלך. זאת ועוד, מדוע כששמע

יעקב מיוסף הסימן שעסקו בפרשת עגלה ערופה נתמלא שמחה עד שחזרה אליו השראת השכינה בבחינת: "ותחי רוח יעקב".

הדביקות בה' בטחון לשמירה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מה שהביא ב"תולדות יעקב יוסף" (ריש פרשת בראשית) יסוד גדול בשם מורו ורבו הבעש"ט הקדוש זי"ע, כי כל זמן שאיש ישראל מאמין באמונה שלימה שהקב"ה נמצא עמו, אפילו בתוך הסתר היותר גדול, אי אפשר שיקרה לו שום דבר רע, וכאשר הקב"ה רוצה להעניש את האדם מרוב עוונותיו, מסתיר הקב"ה ממנו השגה זו שהוא מסתתר בתוך הצרה כדי שיוכל להענישו.

על פי האמור הוא מפרש מקרא שכתוב (דברים לא-יח): "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים". כפל הקב"ה את לשונו: "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם", כלומר אסתיר מהם השגה זו שאני מסתתר בתוך הצרה, כדי שאוכל להענישם על שפנו אל אלהים אחרים. והנה הם דברי ה"תולדות יעקב יוסף" כפי שהביא ב"לקט אמרי פנינים" להרה"ק מהרי"א מקמארנא זי"ע בעל "היכל הברכה" (סוף חומש דברים) בשמו בתוספת ביאור בלשון קדשו:

"שמעתי ממורי, שאם ידע אדם בידיעה ואמונה שלימה, שבכל הסתרות ומחשבות זרות הקב"ה מסתתר שם אין זה הסתרה כלל, כי בידיעה שאדם יודע ומאמין שבכל תנועה והרהור דבר גדול ודבר קטן שם הוא אלופו של עולם חיות אלקות, מיד יתפרדו כל פועלי און והרע נופל למטה, ונתגלה האור וחיות אלקות..."

אבל לפעמים ואנכי הסתר אסתיר, שאסתיר גם את ההסתרה, עד שאינו מרגיש שום חיות ואינו יודע ונשכח ממנו שהקב"ה שם אתו, וזה הוא לו כי פנה אל אלהים אחרים, בהסתלקות אמונה ובטחון, ואז חל עונשו, אבל כל זמן שהאדם

ביאור בדרך עבודה מה שצוה הקב"ה להביא עגלה ולערוף את ראשה לכפר על החלל שנמצא בשדה

מדרש: "כי תשא את ראש בני ישראל, ואין ראשם של ישראל אלא הקב"ה"

כל זמן שישראל דבוקים בראשם הם זוכים לחיים ככתוב: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"

עגלה ערופה כפרה על ישראל שנקראו עגלה, וניתקו את דביקותם מראשם שהוא הקב"ה המשפיע להם חיים

דבוק באמונה שלימה בבוראו, לא יארע לו שום רע אלא אהבה וחביבה".

מקור דברי הבעש"ט מדברי הרמב"ם

ונראה ברור כי מקור דברי הבעש"ט הוא מדבריו הנוראים של הרמב"ם ב"מורה נבוכים" (חלק ג פרק נא) בענין השגחת הקב"ה על האדם, שהרמב"ם מגדירו: "והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות", [ראה ב"ייטב לב" פרשת דברים שהביאו], כי השגחת הקב"ה על אדם תלויה לפי גודל דביקות האדם במחשבתו עם ה', והנה הם מקצת דבריו בתוספת ביאור בסוגריים:

"והנה נגלה אלי עיון נפלא מאד, יסורו בו ספקות ויתגלו בו סודות אלוהיות, והוא שאנחנו כבר בארנו בפרקי ההשגחה, כי כפי שיעור שכל [של] כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו, והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהאלוה תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד. והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהאלוה קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו באלוה לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו [בשאר ענינים כאשר אינו זוכר את ה']".

ולא תסור ממנו [ההשגחה לגמרי] אז כסורה [כמו שהיא סרה] ממי שלא ישכיל כלל, [שהרי סוף סוף הוא מאמין בהשגחת ה'], אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו בעת עסקו [בעניני העולם הזה] שכל בפועל, ואמנם הוא אז משיג ככוח קרוב [מאחר שבעצם הוא מאמין בהשגחת ה'], והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב".

מוסיף על כך הרמב"ם דברים נוראים, מבהילים על הרעיון, כי כל מי שקרה לו דבר רע, אפילו מן הנביאים והחסידים, הרי זה רק משום שבאותה שעה שכח מהשגחת ה':

"ומפני זה יראה לי, כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם, מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאוהו הרע ההוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו יהיה עוצם הרעה... ותהיה השגחת האלוה יתברך מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא, המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו".

כאשר נדייק נראה כי דברי הרמב"ם מפורשים במקרא שכתוב (דברים ד-ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". הרי לנו דברים ברורים שכל זמן שאדם דבוק בה' מובטח לו: "חיים כולכם היום", שלא יארע לו שום נזק. וזהו שאמר דוד מלך ישראל (תהלים כג-ד): "גם

כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי". הנה כי כן לא נפלאה היא לומר כי דברי הרמב"ם הם מקור לדברי הבעש"ט הנ"ל: "כל זמן שהאדם דבוק באמונה שלימה בבוראו, לא יארע לו שום רע אלא אהבה וחביבה".

ניצחון יעקב על הס"מ בכח גודל דביקותו בה'

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתחו לנו פתח להבין מקראי קודש בפרשת וישלח, במאבק הגדול שנאבק הס"מ שרו של עשו עם יעקב אבינו (בראשית לב-כה):

"ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר, וירא כי לא יכול לו ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, ויאמר שלחני כי עלה השחר, ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני, ויאמר אליו מה שמך, ויאמר יעקב, ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל".

והנה יש כאן שלשה ענינים הצריכים ביאור, וזה יצא ראשון מה שפירש רש"י על הפסוק: "ויותר יעקב לבדו", ומקור הדבר בגמרא (חולין צא.): "שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכל כך למה, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל". אך לפי זה צריך להבין איך יתפרש המשך הכתוב: "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר", משמע כי שרו של עשו נאבק עמו רק משום שנשאר על פכים קטנים, אולם הלא לאמיתו של דבר השנאה של עשו והשר שלו הס"מ ליעקב היא בכל מקום ובכל זמן.

שנית צריך ביאור מה שנתייגעו המפרשים, מדוע דוקא אחרי שניצח יעקב את המלאך קרא את שמו ישראל, הן אמת שנימק את טעמו: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל", אך לפי זה היה לו להיקרא "שרית" ולא "ישראל". דבר זה חשוב לנו להבין במיוחד, שהרי אנו נקראים

על שמו "ישראל", אם כן עלינו להבין מהי החשיבות בשם קדוש זה.

שלישי בקודש ראוי לבאר מה שמובא בספרים הקדושים [תולדות יעקב יוסף (ויחי), קדושת לוי (וישלח), דגל מחנה אפרים (שם), זרע קודש (שם), אור לשמים (שם) ועוד], כי השם יעקב הוא מלשון "יעקב" שהיא מדרגה נמוכה, אבל השם ישראל הוא אותיות ל"י רא"ש שהיא מדרגה גבוהה. ומקור הדבר ב"שער הפסוקים" לרבינו האריז"ל (פרשת ויצא ד"ה ויהאבה יעקב): "כי ישראל הם אותיות לי ראש". וצריך ביאור להבין בדרך עבודה מהי הבחינה של ישראל - ל"י רא"ש.

ישראל אותיות ל"י רא"ש רמז להתחברות עם הקב"ה

ונראה ליישב את כל החוט המשולש בחדא מחתא, על פי היסוד הגדול שלמדנו מדברי הרמב"ם בענין השגחת ה' על האדם. נקדים מה שמצינו במדרש כי הקב"ה הוא בבחינת ראשם של ישראל, כמבואר בפסיקתא רבתי (פרשת כי תשא סימן י) על הכתוב (שמות ל-יב): "כי תשא את ראש".

"אמר הקב"ה למשה, משה כל מה שאתה יכול לרומם את האומה הזו רוממה, שכאילו לי אתה רומם, שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל, כי תשא בני ישראל אין כתיב כאן אלא את ראש, ואין ראשם של ישראל אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר (מייכה ב-יג) ויעבר מלכם לפניו וה' בראשם".

מזה נשכיל להבין כי שורש חיותם של ישראל הוא, בהיותם דבוקים עם הקב"ה שהוא בבחינת: "ראש בני ישראל", וזהו שכתוב: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום". והרי זה בבחינת הגוף שכל זמן שהוא דבוק עם המוח שבראש יש לו חיות, אבל אם אין לישראל ח"ו דביקות עם הראש שהוא הקב"ה, הרי זה בגדר מה שאמרו בגמרא בלשון פליאה (שבת עה.): "פסיק רישא ולא ימות" - היתכן למי שנפסק ראשו שלא ימות.

דמו ולשרוף את גופו, אלא שהקב"ה ריחם עליו ולקח תמורתו קרבן, ועל ידי זה מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ונחשב כאילו הקריב את נפשו ממש לה'.

מעתה יאירו עינינו להבין מה שצוה הקב"ה להביא עגלה שעורפים את ראשה כדי לכפר על כל בני העיר, על פי המבואר במדרש זוטא (שיר השירים א) כי ישראל נקראו בשם עגלה: "שבעים שמות קרא לישראל ואלו הן... נקראו עגלה שנאמר (הושע י-יא) אפרים עגלה מלומדה". ומאחר שלא היו דבוקים עם הקב"ה שהוא בבחינת ראשם, נמצא שהיו בבחינת עגלה ערופה שאין לגוף קשר וחיות מהראש.

לכן כדי לכפר על פגם נורא זה צוה הקב"ה להביא עגלה ויערפו את ראשה, כדי שיתבוננו במחשבתם שהם פגמו בכך שהתנתקו מהקב"ה שהוא ראשם של ישראל, אלא שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו המיר את עונשם על ידי העגלה הערופה. יומתק להבין מה שמתפללים זקני הבית דין: "כפר לעמך ישראל", שנקראו בשם ישראל כדי להיות בבחינת ל"י רא"ש, לכן הם צריכים כפרה על שלא היו בבחינה זו.

וזהו ביאור הענין שצוה הקב"ה על זקני הבית דין להתוודות על העגלה הערופה: "ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו". וכבר תמה רש"י על כך ומקור הדבר במשנה (סוטה מה): "וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה".

לפי האמור הביאור בזה, כי החובה מוטלת על הבית דין בכל עיר ללמד את כל בני העיר, להיות קשורים במחשבתם עם הקב"ה בדביקות תמידי, ועל כך הם צריכים להתוודות שלא גרמו בחוסר הלימוד לשפוך את הדם הזה. ומפרש המשנה הכוונה בזה: "לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה", כי אם היינו רואים אותו היינו מלווים אותו עם מזונות ולויה גשמית וגם רוחנית, שהיינו מלמדים אותו שכל הדרכים בחזקת סכנה, והעצה היא להיות דבוק במחשבתו עם הקב"ה.

חכמתו של יוסף ששלח ליעקב הסימן של עגלה ערופה

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין חכמתו העמוקה של יוסף הצדיק, ששלח ליעקב אביו סימן שלמד עמו הפרשה של עגלה הערופה כשנפרד ממנו, כי יעקב אבינו כששלח את יוסף לשאול בשלום אחיו הרגיש ברוח קדשו, שיוסף הצדיק הולך בדרך שהוא צריך בה שמירה מיוחדת בגשמיות וברוחניות, לכן נתחכם ללמד

יוסף שלח סימן ליעקב שלמד עמו פרשת עגלה ערופה, כדי שיזכור גם במצרים להיות דבוק עם הראש

כאשר ראה שרו של עשו שלא היה יכול לנצח את יעקב מחמת דביקותו בה', קרא לו ישראל ל אותיות ל"י רא"ש

"וערפו שם את העגלה בנחל" - נח"ל הוא שם קדוש נוצר ח'סד ל'אלפים, לזכור תמיד את אלופו של עולם

"ידינו לא שפכה את הדם הזה" - לא גרמנו להפריד הא' של אד"ם שהוא אלופו של עולם שישאר רק ד"ם

כי מעתה ראוי אתה להיקרא בשם ישראל"ל שהוא אותיות ל"י רא"ש, בזכות היותך דבוק דביקות תמידי עם הראש שהוא הקב"ה, וראיה לדבר: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל", שניצחת אותי בזכות גודל דביקותך בה'.

יומתק לבאר בזה מה שהראה הקב"ה ליעקב בחלום הלילה (בראשית כח-יב): "ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה". רמז הקב"ה ליעקב שזכה למדרגה נשגבה זו להיות: "סולם מוצב ארצה", בגופו הוא אמנם נמצא למטה בארץ, אולם "וראשו מגיע השמימה", מחשבתו דבוקה בדביקות תמידי בה'. וזהו שכתוב אחר כך: "והנה ה' נצב עליו", ופירש רש"י: "לשמרו". כי בזכות הדביקות זכה לשמירה תמידי.

הדביקות עם הקב"ה בבחינת דביקות הגוף עם הראש

בדרך זו במסילה נעלה לבאר ענין הכפרה של עגלה ערופה, על פי מה ששינוי בגמרא (שבת קו): "אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה". למדנו מזה שאם קרה אסון לאחד מבני חבורה אסור לתלות החטא רק בו, אלא צריך לדעת כי העונש הוא לכל בני החבורה שחטאו, וכל אחד חייב לעשות תשובה ולתקן את חלקו.

ומזה נשכיל להבין כי אם נמצא חלל בשדה לא נודע מי הכהו, הרי זה סימן שהיה כאן פגם גדול ונורא בחיבור והדביקות בין האדם עם הקב"ה, כי אם היה דבוק בה' לא היה אפשר שיקרהו אסון. אולם מאחר שכבר למדנו כי כל בני החבורה צריכים לדאוג, נמצא שכל בני עירו צריכים לדאוג שמא נהרג חלל זה בחטאם, משום שלא היו קשורים במחשבתם עם הקב"ה.

והנה ידוע מה שכתב הרמב"ן (ויקרא א-ט) בענין תכלית הקרבן, והסכימו עמו רבינו בחיי, הרקאנטי, ורוב הראשונים, שיתבונן האדם כי מה שעושים לקרבן היה ראוי לעשות לו - לשפוך את

מעתה ירווח לנו להבין החשיבות הגדולה של השם ישראל לעומת השם יעקב, כי השם "יעקב" שהוא מלשון "עקב" שהוא המקום היותר נמוך בגוף, רומז כאשר אדם עדיין אינו במדרגה כל כך גדולה להיות דבוק עם ה' דביקות תמידי בלי הרף, ולמרות שגם אז משגיח הקב"ה ושומר עליו ברוב רחמיו וחסדיו, אך כבר למדנו מדברי הרמב"ם והבעש"ט שההשגחה אינה מושלמת לשמור עליו בכל מצב, כי בשעה שאינו דבוק בה' יוכל לשלוט עליו הרע על ידי הקטרוג וכדומה.

אך לעומת זה השם ישראל שהוא אותיות ל"י רא"ש, מורה על הדביקות הגדולה והתמידי של איש ישראל בה', עד כדי כך שהרי זה כאילו הוא מכריז בכל עת ואומר ל"י רא"ש, כלומר תמיד יש לי ראש - הקב"ה שאני דבוק עמו, ואין אני עומד בעולם אפילו רגע אחד מנותק במחשבתי מהקב"ה בבחינת: "פסיק רישא". ועל זה אמר דוד המלך (תהלים קכא-ד): "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל". כי מי שהוא בבחינת ישראל"ל שדבוק בה' תמיד בבחינת ל"י רא"ש יש לו שמירה מיוחדת.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין הפסוקים במאבק בין שרו של עשו ליעקב: "ויותר יעקב לבדו" - שנשתייר לקחת פכים קטנים ששכח, לכן כאשר ראה הס"מ שהוא עוסק בהצלת רכושו, שפט בטעות כי בעת כזאת בודאי שאינו קשור במחשבתו בה', ומאחר שהגיע הלילה שהוא הזמן של שליטת החיצונים הזמן מתאים להילחם עם יעקב ולנצחו, "ויאבק איש עמו עד עלות השחר".

אולם הפסוק מעיד: "וירא כי לא יכול לו", כי יעקב כבר היה במדרגה גדולה זו שהזכיר הרמב"ם, שהיה דבוק במחשבתו דביקות תמידי בה', ואפילו בשעה שעסק בהצלת פכים הקטנים נתכוון לשם שמים שלא ליהנות מהגזל, וכאשר ראה הס"מ דבר זה נכנע בעל כרחו לפני יעקב ואמר לו: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל",

אד"ם צירוף א' - אלופו של עולם עם ד"ם

בדרך זו נמשיך לבאר מה שצוה הקב"ה לזקני הבית דין לומר: "ידינו לא שפכה את הדם הזה", על פי מה שהביא ב"מאור עינים" (פרשת יתרו ד"ה במסכת שבת) בשם רבו המגיד ממעזריטש זי"ע, לבאר הטעם שבחר הקב"ה לכנות יצור אנוש בתואר "אדם", כמו שכתוב (בראשית ה-ב): "ויקרא את שמם אדם ביום הבראם", כי באמת היה ראוי שיקרא בשם "דם", שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים יב-ג): "כי הדם הוא הנפש".

אולם מאחר שבנוסף על הנפש הבהמית המתלבשת בדם, נפח הקב"ה באדם גם נשמה חלק אלוך ממעל, כמו שכתוב (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים", לכן נקרא אדם"ם שהוא צירוף ד"ם של הנפש הבהמית, עם האות א' של הנשמה האלקית שהיא חלקו של הקב"ה אלופו של עולם עכדה"ק.

יש להוסיף תבלין לבאר מה שקרא הקב"ה אותנו אדם, לפי מה שלמדנו מדברי הרמב"ם שאיש ישראל צריך להיות דבוק בה' דביקות תמידית, כי אז מובטחת לו שמירה מאת ה' שלא יארע לו שום דבר רע. הנה כי כן מטעם זה נקרא בשם אד"ם שהוא צירוף א' אלופו של עולם עם ד"ם, כדי שיזכור תמיד להיות בקשר תמידי עם הקב"ה אלופו של עולם, כי בלי קשר זה הרי הוא נקרא ד"ם, לרמוז שהוא עלול לגרום בכך לשפיכת דמו ח"ו.

רעיון זה מתאים להפליא עם מה שהזהיר הכתוב (בראשית ט-י): "שופך דם האדם באדם דמו ישפך". ופירש האריז"ל ב"שער הפסוקים" (פרשת וישב על הפסוק ויוסף הורד מצרימה), שאסור להפריד האות א' מאותיות אד"ם, כי אז נשאר אותיות ד"ם וגורם בזה שפיכות דמים. ולפי דרכינו הכוונה בזה שאסור להתנתק מאלופו של עולם במחשבתו, כדי שלא יהיה ח"ו בבחינת פסיק רישא שגורם בכך לשפיכת דמים.

הנה כי כן זהו שהתוודו זקני הבית דין על העגלה הערופה: "ידינו לא שפכה את הדם הזה", אנו לא גרמנו בחוסר החינוך והלימוד, להפריד אותיות ד"ם מהאות א' של אד"ם שהוא הקב"ה אלופו של עולם. ובכך זהו הלקח הנשגב שאנו חייבים ללמוד ממצות עגלה הערופה, להתחבר ולהתדבק דביקות תמידית עם הקב"ה אלופו של עולם, ואז מובטח שיתקיים בנו מקרא שכתוב: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

ויש לבאר הענין על פי מה שהביא ב"תולדות יעקב יוסף" (תחילת פרשת בראשית) בשם רבו הבעש"ט הקדוש זי"ע, על הפסוק בשירת הים (שמות טו-ט): "אמר אויב א'רדוף א'שיג א'חלק שלל". כי הראשי תיבות הוא חמשה אלפ"ין, להורות שאפילו בהסתר היותר גדול יאמין באמונה שלימה, כי הבורא יתברך שמו אלופו של עולם נמצא שם, ועל ידי זה מובטח לו שלא יארע לו שום דבר רע והכל יומתק לחסד גמור.

והנה ענין זה שייך לקריעת ים סוף, כי פרעה וחילו רדפו אחרי ישראל והיה שם הסתר גדול, כמו שכתוב (שמות יד י): "וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה'". אך בסופו של דבר נתגלה שגם ברדיפה הזאת מסתתר אלופו של עולם, שהרי ברדיפה הזאת טבעו פרעו וחילו בים סוף. לכן בשירת הים הזכירו ישראל ענין נשגב זה באומרם: א'מר אויב א'רדוף א'שיג א'חלק, שבתוך ההסתר הגדול של רדיפת פרעה הסתתר אלופו של עולם.

מעתה יש לומר כי ענין זה רמוז בפסוק: "נוצר חסד לאלפים", כלומר הקב"ה "נוצר חסד" למי שזוכים למדרגה גדולה זו באמונת ה' "לאלפים", שאפילו בהסתר היותר גדול הם מתדבקים עם כל האותיות אלפ"ין המסתתרות בתוך הדין, כי על ידי זה מתבטלים כל ההסתרות והחסד מתגלה במלוא הודו והדרו.

הנה כי כן זהו הענין שצוה הקב"ה: "וערפו שם את העגלה בנחל", כדי לתקן בכך הפגם שניתקו ישראל את עצמם מהדביקות בה' שהוא בבחינת ראש, לכן כדי לתקן ענין זה נצטוו לערוף את ראש העגלה דוקא בנחל, כדי לרמוז על שם נח"ל שהוא ראשי תיבות נ'וצר ח'סד ל'אלפים, שצריך להתחבר עם אלופו של עולם אפילו בהסתר היותר גדול, ובזכות זה יזכה לשמירה מכל דבר רע הן בגשמיות והן ברוחניות.

ויש להוסיף תבלין לפי מה שכתב ב"עבודת ישראל" (סוף פרשת חקת) כי יש שתי בחינות נחל, נח"ל אחד מלמטה למעלה נוטריקון (תהלים לג-ב) נ'פשינו ח'כתה ל'ה", שאנו יושבי מטה מחכים ומצפים לה', ובזכות זה משפיע הקב"ה נח"ל מלמעלה למטה נוטריקון נ'וצר ח'סד ל'אלפים עכדה"ק. וזהו רמז הכתוב: "וערפו שם את העגלה בנחל" - אותיות ב' נחל, להתחבר לה' מלמטה למעלה, ובזכות זה ישפע לנו הקב"ה חסד מלמעלה למטה.

עמו פרשת עגלה ערופה, כדי שישכיל להבין הלקח הנשגב שצריך להיות תמיד דבוק עם הקב"ה, שאם לא כן הרי הוא בבחינת עגלה ערופה בגדר "פסיק רישא".

והנה יוסף ידע כי כאשר רק ישמע יעקב מאחיו השבטים, שהוא נמצא במצרים ערות הארץ כ"ב שנה, יתמלא פחד ורעדה שמא לא עמד שם בקדושתו, לכן הקדים יוסף רפואה למכה בכך ששלח עם אחיו את העגלות, ומפרש רש"י: "סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה", כדי להזכיר ליעקב שכל כ"ב שנה עמד לפני עיניו הלקח הנשגב מעגלה הערופה.

יש לבאר בזה מקרא שכתוב (בראשית מה-כז): "וירא את העגלות אשר שלח יוסף ותחי רוח יעקב, ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלקה ואראנו בטרם אמות". ויש לדקדק מה שפתח בשם יעקב: "ותחי רוח יעקב", וסיים בשם ישראל: "ויאמר ישראל". אך לפי האמור יש לומר הכוונה בזה, כי בתחילה אומר הכתוב: "ותחי רוח יעקב", כמו שפירש רש"י: "שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו".

והנה כאשר שרתה עליו השכינה ראה ברוח הקודש, כי אמנם כן נכונים הם דברי יוסף שלמד הלקח הנשגב מפרשת עגלה הערופה, לכן מיד: "ויאמר ישראל" - שנקרא כן על שם ל"י רא"ש שהוא דבוק בה' דביקות תמידית, "רב עוד יוסף בני חי", שלא היה במצרים בבחינת פסיק רישא, אלא אדרבה בבחינת: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", לכן "אלכה ואראנו בטרם אמות".

יומתק לבאר בזה מה שגילו לנו חכמינו ז"ל בגמרא (סוטה לו): על הניסיון הקשה שהיה ליוסף במצרים: "באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון". שזכה לראות את דמות דיוקנו של יעקב אביו, איך שהוא כל כולו דבוק במחשבתו בלי הרף בה' אלקי עולם, בבחינת: "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", ועל ידי זה קיבל חיות וכוחות מן השמים כדי להתגבר על יצרו.

נח"ל ראשי תיבות נ'וצר ח'סד ל'אלפים

למען אחי ורעי אוהבי תורת הרמז נוסף לבאר בזה מה שצוה הקב"ה: "וערפו שם את העגלה בנחל", וצריך ביאור להבין מהו הענין לערוף את ראש העגלה דוקא בנחל. ונראה לבאר הענין בזה על פי המבואר ב"שער הכוונות" לרבינו האריז"ל (חנוכה): "יש שם קדוש הנקרא נח"ל היוצא מראשי תיבות (שמות לד-ז) נ'וצר ח'סד ל'אלפים".

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דה. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com